

design your future

Juridisch kader cultuursector

studiegebied
handelswetenschappen en bedrijfskunde

bachelor bedrijfsmanagement
Cultuurmanagement

1ste jaar

Juridisch Kader van de Cultuursector - deel 1

Nikolas Cloet - VIVES

2017 -2018

Inhoudstafel

Auteursrechten	3
Recht op afbeelding	63
Cultuur en grondrechten	78
Cultuurpactwet	99

Deel I. Het auteursrecht

I.1. De ratio legis van het auteursrecht

1. Bekijk de videoclip

a) Wie heeft hieromtrent volgens u auteursrechten?

Waarop precies?

Wat betekenen die auteursrechten volgens u?

b) Wie heeft hieromtrent volgens u geen auteursrechten? Waarom?

2. Redenen voor het auteursrecht

Recht is er altijd om bepaalde belangen te vrijwaren. Welke belangen (en van wie) staan er allemaal op het spel omtrent het auteursrecht?

3.a) Geef zoveel mogelijk argumenten voor een goede juridische bescherming van auteurs.

3.b) Geef zoveel mogelijk argumenten tegen een strikt gereguleerd auteursrecht.

4. Wat zijn volgens u – anno 2018 – de grootste gevaren/ uitdagingen voor het auteursrecht?

5. Wie moet er volgens u waken over de toepassing van het auteursrecht?

6. Is piraterij een misdrijf?

<http://www.youtube.com/watch?v=jxtoaTF9hu8>

I.2. Beschermden werken door het auteursrecht

In art. XI.165 §1 van het Wetboek van Economisch Recht lezen we dat alleen de auteur van een werk van letterkunde of kunst het recht heeft om het op welke wijze of in welke vorm ook te reproduceren of te laten reproduceren.¹

De auteursrechtwet beschermt dus werken van 'letterkunde of kunst'. De Auteursrechtwet vermeldt echter verder nergens wat onder deze begrippen begrepen dient te worden.

De Auteursrechtwet bevat, zonder exhaustief te willen zijn, wel een aantal aanwijzingen.

I.2.1. Werken van letterkunde

Zo vermeldt art. XI.172 § 1 WER wat het begrip werken van letterkunde onder meer omvat.

*"§1. Onder werken van letterkunde wordt verstaan de geschriften van welke aard ook, alsmede lessen, voordrachten, redevoeringen, preken of andere mondelinge uitingen van de gedachte. Redevoeringen uitgesproken in vergaderingen van vertegenwoordigende lichamen, in openbare terechtzittingen van rechtscolleges of in politieke bijeenkomsten mogen evenwel vrijelijk worden gereproduceerd en aan het publiek medegedeeld; alleen de auteur heeft echter het recht om ze afzonderlijk uit te geven.
§ 2. Er bestaat geen auteursrecht op officiële akten van de overheid."*

Belangrijk is de zinsnede 'geschriften van welke aard ook'. Inderdaad is er geen kwaliteitstoets is om te oordelen of iets al dan niet een werk is van letterkunde. Met andere woorden, zowel de meest verheven literatuur als artikels uit roddelbladen worden beschouwd als werken van letterkunde.

De omvang van het werk speelt in principe geen rol.

Merk ook op dat mondelinge uitingen van gedachten als werken van letterkunde beschouwd worden.

¹ De wetgeving omtrent het auteursrecht is momenteel te vinden in het Wetboek van Economisch Recht van 28 februari 2013. In dit wetboek heeft men grotendeels de bepalingen uit de vroegere Auteursrechtwet van 30 juni 1994 overgenomen. Het Wetboek van Economisch Recht wordt hierna afgekort als WER.

Luidens de tweede paragraaf van het voormelde artikel zijn officiële akten van de overheid echter niet auteursrechtelijk beschermd. Het betreft hier zowel akten van de 'wetgevende machten' (parlementen: wetten, decreten), 'uitvoerende machten' (regeringen: Koninklijke Besluiten, Ministeriële Besluiten) als van de rechterlijke macht (vonnissen, arresten). Ook akten van de lagere overheden (provincies, gemeenten) komen niet voor auteursrechtelijke bescherming in aanmerking.

I.2.2. Werken van kunst

De Auteursrechtwet geeft ook geen definitie van wat als 'kunst' beschouwd moet worden. Er zijn wel een aantal aanwijzingen. Uit artikel XI.173 kunnen we afleiden dat dit begrip zeker ook 'grafische kunst' en 'beeldende kunst' omvat en uit artikel XI.179 kan afgeleid worden dat ook audiovisuele werken als kunst geklasseerd mogen worden.

I.2.3. Werken van letterkunde of kunst: een open categorie

De auteursrechtwet geeft dus wel een aantal aanwijzingen wat onder dat begrip werken van letterkunde of kunst begrepen moet worden, maar het geeft zeker geen exhaustieve opsomming. Dat was ook expliciet de bedoeling. Door te verwijzen naar het begrip 'werken van letterkunde en kunst' wou de wetgever een 'open bepaling' creëren, die een soepele interpretatie mogelijk maakt.

Elke definitie van deze begrippen heeft als risico om bepaalde deelgebieden van het toepassingsgebied van de wet uit te sluiten.

Zo kunnen nieuwe kunstvormen bijvoorbeeld probleemloos door het auteursrecht beschermd worden, zelfs al bestonden deze kunstvormen nog niet toen de auteursrechtwetgeving ontstond:

Bijv. videokunst, multimediale kunst, computerspelletjes

I.3. Voorwaarden voor auteursrechtelijke bescherming

Niet alle werken van letterkunde of kunst worden auteursrechtelijk beschermd.

Enkel die werken komen voor bescherming in aanmerking die

- een concrete vorm of gestalte aannemen
- voldoende origineel zijn.

Deze voorwaarden berusten op het gewoonterecht.

I.3.1. Een concrete vorm of gestalte aannemen

Enkel werken van letterkunde of kunst die een concrete vorm of gestalte aannemen worden auteursrechtelijk beschermd.

Dit betekent onder meer dat loutere ideeën geen auteursrechtelijke bescherming genieten.

Bijv. gedachten

Bijv. principes

Bijv. Methodes

Bijv. Theorieën

Bijv. Concepten

Bijv. Stijlen

Het auteursrecht beschermt in die zin uitdrukkingen die zintuiglijk waarneembaar zijn (zichtbaar of hoorbaar).

Deze voorwaarde is logisch aangezien het vaak ook onmogelijk is iets auteursrechtelijk te beschermen dat nog geen concreet gestalte heeft gekregen.

Toch is het niet altijd gemakkelijk om de grens te trekken tussen een beschermd werk en een onbeschermd idee of concept.

I.3.2. Voldoende origineel zijn

Als tweede voorwaarde voor auteursrechtelijke bescherming geldt dat werken van letterkunde of kunst voldoende origineel moeten zijn.

Het Belgische Hof van Cassatie onderscheidt in deze voorwaarden twee deelvoorwaarden, met name dat het werk de uitdrukking moet zijn van een geleverde intellectuele inspanning van de menselijke geest en dat het de stempel moet dragen van de persoonlijkheid van de maker. Merk op dat het Hof ook de geringste inspanning, een plotse intuïtie of inspiratie ook aanvaardt als uitdrukkingen van een intellectuele inspanning.

De vraag wanneer een werk voldoende origineel is om beschermenswaardig te zijn blijft echter een feitenkwestie. Enkel de rechtbanken (feitenrechtters) kunnen conflicten terzake oplossen.

Feit is dat beide voorwaarden cumulatief vervuld moeten zijn. De vereiste van een 'uitdrukking van geleverde inspanning', met name dat er 'mensendenkwerk' mee gemoeid moet zijn veroorzaakt meestal weinig problemen.

De tweede vereiste 'de stempel dragen van de persoonlijkheid van de maker' is moeilijker. Het werk moet zodanig beïnvloed zijn door de persoon (de persoonlijkheid) van de maker, dat het een eigen, persoonlijk karakter vertoont.

Dit betekent dat een werk niet beschermd wordt, wanneer het weliswaar veel inspanning vraagt van de maker, maar eenieder hetzelfde werk kan maken, mits het leveren van deze inspanning.

De vereiste van originaliteit vereist echter geenszins dat er vertrokken wordt vanuit een vernieuwend idee.

Bijvoorbeeld:

- schilderen van een fruitmand
- beeldhouwen van de romp van een vrouw

Originaliteit vereist ook geen kwaliteitstoets wat betreft kennis van de stijl, esthetische of artistieke normen of maatschappelijk in de zin van het cultureel correct denken.

I.3.3. Voorbeelden van auteursrechtelijk beschermde werken

Gelet op de ruime, open definitie van auteursrechtelijk beschermde werken is de lijst met werken die in aanmerking komen voor auteursrechtelijke bescherming quasi-grenzeloos. Enkele frequente voorbeelden zijn:

- Literatuur (proza, poëzie, ...)
- Non- fictie (leerboeken, verhandelingen, handleidingen)
- Muziekstukken
- Audiovisuele werken (films, tv-shows)
- Choreografieën
- Toneelstukken (zowel tekst als uitvoering)
- Architectuur van een gebouw
- Slogans

I.3.4. Bescherming vrij van formaliteiten

Wanneer aan de voorwaarden voor bescherming voldaan is, geldt het auteursrecht automatisch, zonder dat verdere formaliteiten nodig zijn, zoals een aanvraag, een depot of een registratie.

Het auteursrecht wijkt terzake af van andere intellectuele rechten zoals bijvoorbeeld het merkenrecht dat wel een depot vereist.

Het auteursrecht ontstaat door het loutere gestalte verkrijgen van de creatie.

Een gevolg hiervan is dat het auteursrecht bewezen kan worden met alle middelen van het recht, dus ook met getuigen en vermoedens.

Nochtans kan een depot of registratie wel degelijk een praktisch nut hebben, met name om uw auteursrecht makkelijk te kunnen bewijzen tegenover derden.

Een makkelijke manier om de datum van uw creatie te bewijzen is via het zogenaamde i-DEPOT bij het Benelux-Bureau voor de Intellectuele Eigendom (BBIE). Er zijn twee manieren:

- Online vastleggen

Het depot wordt online gedaan. Nadat u geregistreerd bent, de documenten geüpload zijn en u de betaling in orde hebt gebracht, krijgt u een bevestiging per mail en kunt u het i-DEPOTbewijs meteen downloaden.

- De i-DEPOTenveloppe

Deze traditionele manier werkt met een enveloppe met twee compartimenten. In elk compartiment stopt de gebruiker een identiek document waarin de creatie zo duidelijk mogelijk omschreven of weergegeven is. De beide delen worden teruggestuurd naar het BBIE. Een deel krijgt de gebruiker terug (met vaste datum). Het tweede deel kan bij het BBIE opgevraagd worden als bewijsmiddel.

Voor alle info zie: <https://www.boip.int>

I.3.5. Het copyrightsymbool en andere licentiesymbolen

Een vaak voorkomend symbool om derden te wijzen op de auteursrechtelijk beschermde staat van een werk is het copyrightsymbool (©). In België heeft dit symbool geen enkele juridische waarde. Het betreft in feite een loutere waarschuwing of indicatie. Toch kan het gebruik nuttig zijn omdat de auteur hiermee te kennen geeft dat hij waakt over zijn auteursrechten op het werk.

Sommige auteurs willen bewust geen gebruik maken van de bescherming van het auteursrecht. Ze verkiezen dat hun werk vrij door iedereen kan gebruikt worden. Andere auteurs willen slechts gedeeltelijk gebruik maken van de bescherming van het auteursrecht. Zij stellen bijvoorbeeld hun werk in principe beschikbaar voor iedereen, maar willen bijvoorbeeld alleen niet dat anderen hun werk voor commerciële doeleinden gebruiken.

In principe is het aan de auteur om te beslissen in hoeverre hij gebruikt maakt van het auteursrecht (dat hij automatisch heeft). Een vrij bekende manier om aan te geven in hoeverre je je wilt beroepen op je eigen auteursrechten is het "Creative Commons" systeem. Dit systeem werkt met verschillende licenties, die elk een eigen symbool kennen, vergelijkbaar met het bekende copyright symbool.

Met een creative commons-licentie geef je je auteursrechten niet op, maar geef je anderen de toestemming om je werk te delen, te bewerken of te verspreiden zonder dat men eerst je toestemming nodig heeft.

Twee voorbeeldjes zijn:

 Naamsvermelding. Je staat anderen toe om het werk waar jij auteursrecht op hebt te kopiëren, distribueren, vertonen, en op te voeren, en om afgeleid materiaal te maken dat op jouw werk gebaseerd is – maar uitsluitend als jij vermeld wordt als maker.

 Niet-commercieel. Anderen mogen je werk kopiëren, vertonen, distribueren en opvoeren, alsmede materiaal wat op jouw werk gebaseerd is, mits niet voor commerciële doeleinden.

Creative Commons is van oorsprong Amerikaans. Een Nederlandse site waar je alle info over Creative Commons kan vinden is www.creativecommons.nl.

I.4. Titularis van het auteursrecht

Het uitgangspunt is dat de oorspronkelijke auteursrechthebbende de natuurlijke persoon is die het werk heeft gecreëerd (art. XI.170 WER). Het gevolg daarvan is dat de auteursrechten (zowel vermogensrechten als morele rechten) toekomen aan de persoon die het werk gecreëerd heeft.

Bovendien bestaat er een weerlegbaar vermoeden (dit is: tot het tegendeel bewezen is) dat de persoon wiens naam of letterwoord waarmee hij te identificeren is op het werk terug te vinden is, geacht wordt de auteur te zijn.

De auteur heeft het recht om een 'pseudoniem' (schuilnaam) te hanteren.

Door het niet vermelden van de naam op een werk verliest de auteur zijn auteursrechten niet. De auteur is immers niet verplicht om zich kenbaar te maken.

I.4.1. Rechtspersonen

Rechtspersonen kunnen normaal gezien geen auteur van een werk zijn. Art. XI.170 spreekt ook enkel over 'natuurlijke personen'.

Als uitzondering op dit principe geldt dat de uitgever van een anoniem werk of een werk onder pseudoniem ten aanzien van derden geacht wordt auteur te zijn (art. XI.170, 3de lid WER).

I.4.2. Werken gemaakt in de uitvoering van een arbeidsovereenkomst of als ambtenaar

Wanneer een werknemer of ambtenaar in de uitoefening van zijn arbeidsovereenkomst of statutaire opdracht auteursrechtelijk beschermde werken maakt, wordt hijzelf titularis van de auteursrechten op dit werk. Art. XI.170 blijft immers toepasselijk.

De werkgever kan wel contractueel enige overdrachten bedingen (cf. infra).

I.4.3. Mede-auteurs

Er is sprake van mede-auteurs of co-auteurs wanneer meerdere personen een creatieve bijdrage leveren tot het werk. Om als mede-auteur aangemerkt te worden is dus een individuele creatieve bijdrage nodig.

Het volstaat dus niet om mee te werken aan de totstandkoming van een werk van letterkunde of kunst, bijvoorbeeld door materiële hulp te verlenen aan de auteur of artistieke prestaties te leveren volgens de aanwijzingen van de auteur.

I.4.4. Deelbare en ondeelbare werken

Deelbare werken zijn werken die ontstaan zijn uit de samenwerking van meerdere auteurs, en waarvan het mogelijk is de verschillende bijdragen te onderscheiden.

Bijv. Een lied is het resultaat van het werk van een componist en een tekstschrijver.

De co-auteurs van een deelbaar werk moeten de exploitatie van dit werk bij overeenkomst regelen (art. XI. 168 WER).

De vraag is echter of de auteurs hun eigen individuele bijdrage in het werk ook apart mogen exploiteren. Als algemene regel geldt dat, behoudens andersluidend beding, de auteur met niemand anders dan de co-auteur mag samenwerken. De individuele bijdrage mag wel afzonderlijk geëxploiteerd worden, zolang die de exploitatie van het gemeenschappelijk werk niet in het gedrang brengt (art. XI. 169 WER). Of dit al dan niet het geval is, betreft een feitenkwestie.

Bijvoorbeeld: de persoon die de tekst voor een welbepaald liedje schreef, mag die tekst niet zonder akkoord van de componist op muziek van een andere componist zetten.

Ondeelbare werken zijn werken die ontstaan zijn uit de samenwerking van meerdere auteurs, maar waarvan de individuele bijdragen niet kunnen onderscheiden worden.

Ook inzake ondeelbare werken geldt als algemeen principe dat de uitoefening van auteursrechten vrij bij overeenkomst tussen auteurs geregeld moet worden.

Zo kunnen de mede-auteurs dus overeenkomen dat 1 auteur het recht krijgt om in naam en voor rekening van alle andere auteurs de toestemming tot exploitatie te verlenen, met daaraan gekoppeld een systeem van winstverdeling.

Bij gebreke aan overeenkomst kunnen ze onverdeelde auteursrechten gezamenlijk uitoefenen.

Bij onenigheid echter mag geen van hen deze rechten uitoefenen, behoudens rechterlijke beslissing. De rechter mag bovendien voorwaarden verbinden aan de uitoefening van deze rechten, zoals bijvoorbeeld in verband met het vermelden van de naam van de co-auteurs (exemplatieve opsomming art. XI.168, derde lid WER).

Vorderingen gericht tegen inbreuken op het auteursrecht en tot het bekomen van een schadevergoeding kunnen door elke auteur van een ondeelbaar werk zelfstandig worden uitgeoefend.

I.5. Rechten van de auteur

De rechten van een auteur worden meestal ingedeeld in twee categorieën, met name de vermogensrechten en de morele rechten (zie ook art. 1 XI.165 WER).

De vermogensrechten stellen een auteur in staat zijn creatie te exploiteren (inkomsten te genereren). Binnen de vermogensrechten worden het reproductierecht (met o.a. het adaptatierecht en het vertaalrecht), het publiek mededelingsrecht en het tentoonstellingsrecht onderscheiden.

De morele rechten beschermen de persoon van de auteur in zijn relatie tot zijn werk. Binnen de morele rechten onderscheidt men het divulgatierecht, het vaderschapsrecht en het recht op integriteit.

I.5.1. De vermogensrechten

I.5.1.1. Het reproductierecht *sensu stricto*

Het reproductierecht *sensu stricto* houdt in dat enkel de auteur het recht heeft zijn auteursrechtelijk beschermd werk te (laten) reproduceren ("verveelvoudigen"): art. XI.165 § 1,1 WER. Het betreft zowel directe of indirecte, tijdelijke of duurzame, gehele of gedeeltelijke reproducties.

Als reproductie geldt iedere vastlegging in een bestendig vermaterialiseerde vorm.

Bijv. inscannen van een boek

Bijv. cassetteopname van een lezing

Bijv. tekst opslaan op diskette

Als algemene regel geldt dus dat voor elke reproductie van het werk de toestemming van de auteur nodig is.

Op deze algemene regel gelden wel uitzonderingen zoals bijvoorbeeld in bepaalde omstandigheden voor het onderwijs of de kopie voor privé-gebruik (cf. infra).

I.5.1.2. Het reproductierecht *sensu lato*

In zijn ruimere betekenis omvat het reproductierecht ook het distributierecht, het adaptatierecht, het vertaalrecht, het bestemmingsrecht en het verhuur- en uitleenrecht.

Het distributierecht

Het distributierecht houdt in dat de auteur van het werk het exclusieve recht heeft om het werk (in origineel of kopieën) in de handel te brengen en te verspreiden of hiervoor zijn toestemming te geven aan derden (art. XI.165 §1,5 WER).

Merk wel op dat de eerste verkoop van een werk wel leidt tot de zogenaamde "communautaire uitputting" van het distributierecht van dat exemplaar in de E.G. De koper van zo'n werk verkrijgt uiteraard geen enkel auteursrecht op dit werk zelf (art. XI.165 §1,6^{de} WER).

Het adaptatierecht

Dit recht houdt in dat alleen een auteur het recht heeft om zijn werk te adapteren of te laten adapteren, evenals het recht om het afgeleide werk te exploiteren.² De exploitatie dient bovendien samen met adaptor te gebeuren indien de adaptatie van die aard is dat zij de adaptor tot co-auteur maakt.

Adaptaties zijn mogelijk in het eigen genre of in een ander genre.

Om van adaptie te kunnen spreken dienen twee voorwaarden vervuld te zijn:

- De adaptor moet wezenlijke, concrete en originele vormelementen van het oorspronkelijke werk overnemen en behouden.
- De adaptor moet een eigen originele vormgeving aan het werk toevoegen.

Merk op dat de twee voorwaarden voor adaptatie cumulatief moeten vervuld zijn!

² De auteursrechtwet hanteert de term 'bewerken' in plaats van adapteren (art. XI.165 §1,2 WER).

De adaptor wordt auteur onder dezelfde voorwaarden als de oorspronkelijke auteur.

Zonder eigen originele vormgeving toe te voegen is het eigenlijk een reproductie, waarvoor uiteraard ook de toestemming van de auteur vereist is.

Er is geen sprake van adaptatie wanneer enkel voortgebouwd wordt op achterliggende ideeën of een basis, zonder voortbouw op de vorm van de creatie.

Voor de exploitatie van een geadapteerd werk zal steeds zowel de toestemming van de adaptor nodig zijn, maar ook van de oorspronkelijke auteur, want in de adaptatie zullen auteursrechtelijk beschermde vormelementen van het oorspronkelijke werk terug te vinden zijn.

Het vertaalrecht

Het vertaalrecht (art. XI.165 § 1, 2 WER) houdt in dat het enkel aan de auteur toekomt om toestemming te geven tot vertaling van zijn werk en deze vertaling te exploiteren.

De vraag of een vertaler ook als auteur beschouwd moet worden is niet eenzijdig te beantwoorden. De vraag is of de vertaling voldoende originaliteit bevat, zoals bijvoorbeeld bij poëzie het geval kan zijn. Bij de vertaling van bijvoorbeeld een handleiding voor een televisietoestel lijkt er niet voldoende originele, creatieve input te zijn om de vertaler als auteur te kunnen aanduiden.

Bij twijfel kan men op voorhand de verhouding tussen auteur en vertaler contractueel vastleggen.

Indien de vertaler ook als auteur aangemerkt wordt, kan de vertaling beschouwd te worden als een adaptatie. In dat geval gelden dus de regels van adaptatie: als beiden auteur zijn moeten zij in principe het geadapteerde werk gezamenlijk exploiteren.

Merk nog op dat bij de overdracht van het distributierecht aan een uitgeverij, de auteur hiermee geenszins ook automatisch het vertaalrecht aan deze uitgeverij zal overdragen.

Bestemmingsrecht

Het bestemmingsrecht betreft het recht van een auteur om controle uit te oefenen op of modaliteiten op te leggen in verband met het verder verhandelen en gebruiken van zijn werk of exemplaren ervan. Een auteur kan dus eenzijdig voorwaarden en beperkingen opleggen aan elke verkrijger van exemplaren van zijn werk en dit zowel wanneer die verkrijger een rechtstreekse contractant is van hem, als wanneer het een derde is.

Bijv. Gratis verkregen exemplaar bij aankoop andere producten mag niet verder verkocht worden

Bijv. Beperking op distributiekanaalen (vb. niet: boekenclubs)

Voor derden is het niet evident om op de hoogte te zijn van de bestemming die een auteur aan zijn werk heeft gegeven. Derden kunnen daarom enkel een inbreuk op het bestemmingsrecht plegen indien zij op de hoogte waren van de bestemming of indien zij daar redelijkerwijze op de hoogte van moesten zijn.

Een eerste beperking aan het bestemmingsrecht is echter dat het de auteur niet toelaat om markten binnen de Europese Unie territoriaal op te splitsen.

Een tweede beperking aan het bestemmingsrecht is dat het de auteur niet toelaat afbreuk te doen aan het Communautair uitputtingsrecht.

Het bestemmingsrecht heeft geen wettelijke basis, maar berust op het gewoonterecht. De Auteursrechtwet laat expliciet ruimte voor gewoonterechtelijke deelrechten van het auteursrecht doordat bijvoorbeeld art. XI.165 §1,2 bepaalt dat het reproductierecht 'onder meer' de daar opgesomde deelrechten bevat.

Het verhuur en uitleenrecht

Het verhuur- en uitleenrecht zijn in feite verbijzonderingen van het bestemmingsrecht, maar deze deelrechten van het auteursrecht kennen wel een wettelijke basis (art. XI.165 §1,3 WER).

De auteur kan de verhuur of uitleen van exemplaren van zijn werk verbieden.

Onder verhuren wordt begrepen het voor gebruik ter beschikking stellen voor een beperkte tijd en tegen een direct of indirect economisch of commercieel voordeel.

Het begrip uitlening betreft het voor gebruik ter beschikking stellen voor een beperkte tijd en zonder direct of indirect economisch of commercieel voordeel, indien dat plaatsvindt door publiek toegankelijke instellingen. Merk op dat het begrip uitlening hier een heel eigen definitie kent. Het betreft enkel uitlening door publieke instellingen en niet de uitlening door een particulier persoon aan zijn vrienden of kennissen.

Bijv. Openbare bibliotheken, schoolbibliotheken, archiefinstellingen

Een belangrijk criterium om uitlening te definiëren is 'het ontbreken van commercieel voordeel'. Dit betekent niet dat het niet mogelijk is dat een zeker geldbedrag gevraagd wordt voor de ontlening, maar dit geldbedrag mag dan enkel dienen om de kosten voor het proces van ontlening (waaronder de aanschaf van het werk door de ontlenende instelling) te dekken.

Gelden bijgevolg niet als voorbeelden van uitlening of verhuur:

- Het raadplegen ter plaatse van auteursrechtelijk beschermde werken
- het onderling ter beschikking stellen van werken tussen bibliotheken
- het ter beschikking stellen van werken in wachtkamer dokter
- het afspelen van een film in een cinema
- het ter beschikking stellen van werken van beeldende kunst voor tentoonstellingen

Er geldt echter enkele belangrijke uitzonderingen op het exclusieve uitleenrecht. Zo kan de uitlening van werken van letterkunde, databanken, fotografische werken, partituren van muziekwerken, geluidswerken en audiovisuele werken niet verboden worden wanneer die uitlening geschiedt met een educatief doel of cultureel doel door instellingen die daartoe door de overheid officieel zijn erkend of opgericht (art. XI.192 §1). De uitlening van geluidswerken en audiovisuele werken is wel pas toegestaan wanneer twee maanden verstreken zijn na de eerste verspreiding (Art. XI.192 § 2). De Koning kan in bepaalde gevallen van die termijn afwijken.

I.5.1.3. Het publiek mededelingsrecht (publiek opvoeringsrecht, publiek uitvoeringsrecht)

Het publiek mededelingsrecht houdt in dat alleen de auteur van een auteursrechtelijk beschermd werk het recht heeft om het werk aan het publiek mee te delen. Het omvat dus het exclusieve recht om zijn werk in het openbaar mee te delen of uit of op te voeren of dit te laten doen door derden (art. XI.165 §1,4 WER).

Het publiek mededelingsrecht betreft:

- Reproducties in niet-bestendig vermaterialiseerde vorm (efemere vorm)
- Ongeacht het gebruikte procedé (live of via technische hulpmiddelen)

“Medelen” omvat ook de beschikbaarstelling waarbij publiek plaats en tijd van toegang kiest.

- Bijv. video on demand

Frequente voorbeelden van publieke mededeling zijn:

- Voorlezen uit een boek
- Opvoeren van een toneelstuk
- Ten gehore brengen van CD
- Vertonen van films
- Ten gehore brengen van radio-uitzendingen (vb. in handelszaak)
- Vertonen van Tv-beelden met beschermde werken (vb. in cafetaria)

De auteur kan een mededeling slechts verbieden wanneer zij een **publiek** karakter vertoont. Het Hof van Cassatie heeft in zijn arrest van 8 oktober 1999 dit begrip gecontrasteerd aan het begrip ‘kosteloze privé-mededeling in familiekring’ zoals dit te lezen staat in art. XI.190, 3 WER. Men kan spreken van een publieke mededeling als de grens van de privé-mededeling waarnaar men in dit artikel refereert overschreden wordt.

Een eerste gevolg hiervan is dat alvast elke niet-kosteloze mededeling een publieke mededeling is. Een mededeling geldt als “niet-kosteloos” wanneer de geldelijke bijdrage een voorwaarde is om het werk te kunnen beleven.

Ten tweede geldt elke mededeling buiten de familiekring als een publieke mededeling. De vraag is dan hoe het begrip 'familiekring' gedefinieerd moet worden:

- Het begrip omvat in eerste instantie het kerngezin, ongeacht of het gezin gebaseerd is op huwelijk of samenwoning is en ongeacht of er een bloedverwantschap is met de inwonende kinderen of ouders.
- Rechtspraak en rechtsleer hebben dit geleidelijk ook uitgebreid tot bijvoorbeeld de kring van beste vrienden en dichte buren. In die zin wordt de familiekring uitgebreid tot alle personen met wie een intieme band van sociale aard bestaat, die gelijkgesteld kan worden met een band van familiale aard.

Bijv. celgenoten

Bijv. bejaarden in de eetzaal van een bejaardentehuis

De grens tussen publiek en privé blijft echter altijd een feitenkwestie. In het verleden heeft de rechtspraak aanvaard dat volgende zaken tot de privé-sfeer behoren:

- Verjaardagsfeestje met klasgenootjes-vrienden
- Werkruimte in beenhouwerij waar leerjongens bereidingen klaarmaken
- Buren die bij elkaar TV kijken
- Celgenoten die radio luisteren

In het verleden heeft de rechtspraak aanvaard dat volgende zaken tot de publieke sfeer behoren:

- Optreden voor leden van een vzw
- Optreden voor werknemers van een middelgrote onderneming
- Optreden voor gehospitaliseerden in één kliniek

Rechterlijke uitspraken hebben echter geen precedentswaarde in ons recht.

Merk ten slotte nog op dat een auteur zich ook niet tegen mededeling kan verzetten wanneer deze kosteloos gebeurt in het kader van schoolactiviteiten (Art. XI.190, 4 WER).

I.5.1.4. Het tentoonstellingsrecht

Het tentoonstellingsrecht betreft het exclusief recht van een auteur om werken van beeldende kunst tentoon te stellen of tentoon te laten stellen (art. XI.173 WER).

De verkrijger van een werk van beeldende kunst ontvangt het recht om het werk tentoon te stellen. Contractueel kan dit tentoonstellingsrecht evenwel verboden of aan voorwaarden onderworpen worden.

Sowieso mag een verkrijger van een werk van beeldende kunst het werk niet op dusdanige wijze tentoonstellen dat het afbreuk doet aan de eer of de faam van de auteur.

Merk op dat de verkrijger van een werk van beeldende kunst geen andere auteursrechten overneemt (zoals het reproductierecht (art. XI.173,3 WER) of het adaptatierecht).

I.5.1.5. Duur van de vermogensrechten

De termijn gedurende dewelke auteursrechten beschermd zijn neemt een aanvang zodra het werk voldoet aan de auteursrechtelijke beschermingsvoorwaarden en eindigt 70 jaar na het overlijden van de auteur (art. XI.166 §1 WER). Voor de morele rechten geldt trouwens dezelfde termijn.

Termijnen in de auteursrechtwet worden altijd berekend vanaf 1 januari van het jaar dat volgt op het feit in functie waarvan de beschermingstermijn wordt berekend (art. XI.166 §7 WER).

Wanneer een werk het product is van co-auteurs, blijft het auteursrecht bestaan tot 70 jaar na de dood van de langstlevende auteur (art. XI.166 §2 WER).

Na het overlijden van de auteur blijft de auteursrechtelijke bescherming bestaan ten gunste van aangewezen perso(o)n(en) of erfgenamen of legatarissen.

Voor audiovisuele werken bestaat een bijzondere beschermingstermijn, die verstrijkt 70 jaar na de dood van de langstlevende van de volgende personen: scenarioschrijver, tekstschrijver, auteur van muziekwerken en de hoofdregisseur (art. XI.166 § 2 WER). Voor een muziekwerk met tekst bedraagt de termijn 70 jaar na de dood van de tekstschrijver en de componist, mits hun beider bijdragen specifiek zijn gecreëerd voor het muziekwerk in kwestie (art. XI.166 § 2 WER).

Voor auteursrechten op anonieme werken of werken onder pseudoniem geldt dat zij verstrijken 70 jaar nadat zij (op geoorloofde wijze) publiek zijn gemaakt (art. XI.166 §3 WER). Indien echter geen twijfel mogelijk is over de auteur achter het pseudoniem, dan geldt de normale beschermingstermijn zoals voor een bekende auteur. Dezelfde regel geldt wanneer de auteur van het werk zich toch nog bekend maakt binnen de periode van 70 jaar na het publiek maken van het werk.

Voor werken die nooit publiek gemaakt zijn verstrijkt de beschermingstermijn 70 jaar na hun totstandkoming.

Vrijwel elk jaar zijn er bekende artiesten waarvan de auteursrechten verlopen. Voor artiesten die gestorven zijn in het jaar 1944 bijvoorbeeld, is in de regel 1 januari 2015 de dag waarop hun werken niet langer auteursrechtelijk beschermd worden.

Van werken die niet auteursrechtelijk beschermd worden, zegt men dat ze tot het zogenaamde 'publieke domein' behoren. Sommige organisaties en

websites verklaren 1 januari telkens opnieuw tot 'Public Domain Day' voor een aantal bekende artiesten. Een google-zoekopdracht op 'public domain day' levert meestal vrij vlug een overzicht op van werken die recent in het publieke domein zijn terechtgekomen.

Op 1 januari 2015 zijn bijvoorbeeld de werken van Glenn Miller, Edvard Munch en Piet Mondriaan in het publieke domein terechtgekomen.

Voor werken die pas na het verstrijken van de beschermingstermijn voor het eerst publiek gemaakt worden (art. XI.166 §6 WER), geldt dat de "eerste mededeler" geniet van een gelijkaardige bescherming als een auteur wat betreft de vermogensrechten. De beschermingstermijn is hier wel beperkt tot 25 jaar na de eerste publieke mededeling of openbaarmaking.

I.5.1.6. Overdraagbaarheid en vererfbaarheid van de vermogensrechten

Artikel XI.171 WER vermeldt dat na het overlijden van een auteur, de vermogensrechten worden uitgeoefend door de erfgenamen of legatarissen.

Auteursrechten vallen na het overlijden van de auteur dus in de nalatenschap en komen toe aan de erfgenamen of legatarissen.

Het is echter mogelijk dat de auteur ze tijdens zijn leven aan een ander persoon heeft toegekend. Een dergelijke bijzondere toekenning kan evenwel geen afbreuk doen aan het wettelijk voorbehouden erfdeel.

De erfgenamen krijgen de rechten in een onverdeeld breukdeel. In dit geval zijn de regels van mede-auteurs van toepassing (art. XI. 168 WER).

I.5.2. Uitzonderingen op de vermogensrechten

Op het systeem van de exclusieve auteursrechten bestaan talrijke uitzonderingen. In deze gevallen heeft de wetgever geoordeeld dat de rechten van de auteur moeten wijken voor andere belangen of rechten, zoals bijvoorbeeld het recht op informatie of het recht op onderwijs.

Al deze uitzonderingen zijn terug te vinden in de Auteursrechtwet.

I.5.2.1. Informatief citaatrecht

Het is mogelijk om zonder toestemming van de auteur korte fragmenten (of bij beeldende kunst integrale werken) te laten zien of te laten horen met het oog op informatieverstrekking in een verslag over actuele gebeurtenissen.

Om het informatief citaatrecht in te kunnen roepen moet het citaat zowel *informatief* zijn als betrekking hebben op *actuele gebeurtenissen*. Het betreft hier cumulatieve voorwaarden die strikt geïnterpreteerd worden. Deze uitzondering geldt bijgevolg enkel voor informatie-media (kranten, weekbladen, televisiejournaals...) die aan verslaggeving doen over een actueel nieuwsfeit.

Indien mogelijk moet er wel bron- en of naamsvermelding van de auteur gebeuren (art. XI.190,1 WER).

De wetgever heeft hier de persvrijheid en het recht op informatie laten prevaleren over de exclusieve auteursrechten.

I.5.2.2. Het citaatrecht

Art. XI.189 § 1 laat toe om zonder toestemming van de auteur te citeren uit auteursrechtelijk beschermde werken. Het citaatrecht is wel aan voorwaarden onderworpen:

- Er mag enkel geciteerd worden uit werken die op geoorloofde wijze openbaar zijn gemaakt.
- Het citeren moet geschieden volgens de eerlijke beroepsgebruiken.

Een algemene regel is in dit verband dat het citaat (de exploitatie van) het oorspronkelijke werk niet mag schaden.

- Het citaat moet kort zijn. De weergave van een volledig werk is geen citaat.
- Citeren is enkel toegestaan om welomschreven doeleinden, met name voor kritiek, polemieken of recensie.
- Zodra mogelijk moet het citeren gebeuren met bronvermelding, dit is minstens de vermelding van de naam van de auteur en de titel van het werk.

Wie citeert uit andermans werk en deze voorwaarden schendt, begaat plagiaat.

I.5.2.3. Bloemlezingen voor het onderwijs

Er gelden speciale regels voor bloemlezingen die samengesteld en gebruikt worden voor het onderwijs (art. XI.191/1, 4°).

Een bloemlezing is een verzameling van uittreksels (geen integrale werken) uit het werk van een of meer auteurs, waarbij het samenbrengen van deze uittreksels gebeurt vanuit een weloverwogen (wetenschappelijke) methode, structuur of opvatting.

Als een auteur nog in leven is, moet de auteur instemmen met het opstellen en gebruiken van de bloemlezing, zelfs al heeft die een onderwijskundig en niet commercieel doel.

Indien de auteur overleden is, kan de bloemlezing opgesteld worden zonder toestemming van de auteur. In dit geval moeten wel de morele rechten van de auteur gerespecteerd worden en er moet een "billijke" vergoeding betaald worden aan rechthebbenden.

Merk op dat met 'billijke vergoeding' hier bedoeld wordt uiteraard iets anders dan de billijke vergoeding die aan uitvoerende kunstenaars wordt uitbetaald.

I.5.2.4. Tijdelijke of technische reproductiehandelingen

Luidens art. XI. 189 § 3 WER geldt er een uitzondering op het exclusieve auteursrecht voor reproducties van voorbijgaande of bijkomstige aard die een integraal en essentieel onderdeel vormen van een technisch procedé met als enig doel:

- de doorgifte in een netwerk tussen derden door een tussenpersoon *of*
- het rechtmatig gebruik van een beschermd werk, waarbij die handelingen geen zelfstandige economische waarde bezitten.

I.5.2.5. Kosteloze uitvoering in privé- of schoolverband

Art. XI.190, 3 bepaalt dat de auteur zich niet kan verzetten tegen de kosteloze privé-uitvoering in familiekring.

Het begrip 'familiekring' omvat niet alleen het kerngezin, maar kan verruimd worden naar alle personen met wie een intieme band van sociale aard bestaat.

Een dergelijke uitzondering bestaat er voor uitvoeringen in het kader van schoolactiviteiten (art. XI.190,4 WER). Daarvoor komen in principe alle activiteiten van onderwijs en opleiding in aanmerking; het kan gaan om een al dan niet gesubsidieerde openbare of private onderwijsinstelling (K.B. 8 november 2001). Te noteren valt dat deze wettelijke uitzondering niet beperkt is tot educatieve activiteiten.

De uitvoering moet in beide gevallen kosteloos gebeuren, dit wil zeggen dat de betaling van een toegangsgeld geen voorwaarde mag zijn om van de mededeling te genieten.

I.5.2.6. Fotografische reproducties voor privé-doeleinden

Art. XI. 190, 5 WER bepaalt dat de auteur zich niet kan verzetten tegen de fotografische reproductie op papier of een soortgelijke drager van artikelen of werken van beeldende kunst, of van fragmenten van andere werken, wanneer die reproductie bestemd is voor privé-gebruik en geen afbreuk doet aan de normale exploitatie van het werk.

Deze uitzondering geldt voor alle vormen van fotografische technieken en voor alle werkwijzen die een gelijkaardig resultaat opleveren (bijv. fotokopiëren, afprinten, fotograferen).

Vergelijkbare dragers met papier zijn bijvoorbeeld slides of fotopapier.

De kopie mag alleen gebruikt worden voor privé-doeleinden.

De kopie mag geen afbreuk doen aan de normale exploitatie van het werk.

Merk op dat ter compensatie van deze regeling een nieuwsoortige vergoeding in het leven is geroepen voor auteurs en uitgevers, met name de reprografievergoeding, die geïnd wordt door Reprobel.

Het kopiëren van bladmuziek is evenwel niet toegestaan voor privé-doeleinden.

I.5.2.7. Citaten voor onderwijsdoelstellingen of voor wetenschappelijk onderzoek

In 2017 werd de wetgeving lichtjes aangepast en werd een vernieuwde regeling ingevoerd omtrent citeren voor onderwijsdoelstellingen of wetenschappelijk onderzoek.

In het algemeen zijn in deze context citaten toegestaan op voorwaarde dat zij de eerlijke gebruiken in acht nemen en het beoogde doel dit rechtvaardigt (art. XI.191/1 §1,1°).

Bronvermelding en naamvermelding, indien mogelijk, blijven uiteraard vereist (art. XI.191/1 § 2).

Verder in dit verband bepaalt de wet ook dat kosteloze uitvoeringen in het kader van schoolvoorstellingen of publieke examens toegestaan zijn, ook op voorwaarde dat de normale exploitatie van een werk niet geschaad wordt.

I.5.2.8. Mededelingen door gesloten transmissienetwerken van onderwijsinstellingen

Hogescholen en universiteiten maken in België gebruik van zogenaamde gesloten transmissienetwerken om informatie en lesmateriaal te verspreiden aan en uit te wisselen met hun studenten (bijv. Toledo). De mededeling van auteursrechtelijk beschermde werken via deze transmissienetwerken wordt mogelijk gemaakt door de uitzondering van art. XI.190, 8 WER.

Ook hier moet de mededeling verantwoord zijn door de niet-winstgevende doelstelling van het onderwijs of onderzoek. Zij mogen de normale exploitatie van het werk niet schaden en indien mogelijk moet er bronvermelding gebeuren.

Een belangrijke voorwaarde is dat het transmissienetwerk een 'gesloten' karakter heeft, wat praktisch inhoudt dat de toegang beperkt wordt tot de betrokkenen in de betreffende onderwijsomgeving en dat de toegang beveiligd is door een systeem met een gebruikersnaam en een wachtwoord.

I.5.2.9. De reproductie in familiekring

De auteurswet kende reeds lang een uitzondering die bekend stond als de 'audiovisuele privé-kopie'. Het betrof geluidswerken (hoofdzakelijk muziek, maar ook audioboeken) en beeld- en audiovisueel materiaal.

Deze bepaling is recent veralgemeend naar alle werken, behalve bladmuziek (art. XI. 190, 9°). Het gebruik moet wel strikt beperkt blijven tot de familiekring.

I.5.2.10. Het parodierecht

De vrijheid van meningsuiting is een belangrijk grondrecht in de Belgische geschiedenis. Daarom is het recht tot parodiëring al lang erkend in de Belgische auteursrechtwetgeving.

Art. XI.190, 10 verleent een uitzonderingsstatus aan de parodie, de karikatuur en de pastiche, maar definieert deze begrippen niet.

Een karikatuur is een humoristische illustratie, waarbij de meest kenmerkende trekken van een persoon of zaak sterk overdreven worden. Meestal worden karikaturen gemaakt van bekende personen, zoals politici.

De term parodie wordt meestal gehanteerd voor een ironische nabootsing van een verhaal, lied of film. Dit kan zowel op een onschuldige als op een agressieve wijze gebeuren.

De minder bekende term pastiche wordt vooral gebruikt om een werk aan te duiden waarin de stijl (bijv. taalgebruik) of het gedachtegoed van een bekend artiest worden nagebootst.

De rechtsleer is het er echter over eens dat de opsomming van stijlen (karikatuur, parodie en pastiche) exemplarisch en niet exhaustief op te vatten is. De bedoeling van deze bepaling is een uitzondering op de auteursrechtelijke bescherming toe te kennen aan werken die spotten met het auteursrechtelijk beschermd werk. Andere termen in dezelfde categorie zijn de satire (hekelschrift met als bedoeling een persoon of situatie in een ongunstig daglicht te stellen) of de persiflage (een spottende

imitatie met een sterke overdrijving). In dit verband kan de algemene term 'parodierecht' gehanteerd worden.

Om te genieten van de uitzondering in dit artikel dient een werk aan de volgende voorwaarden te voldoen:

- Het werk moet zelf een originele creatie zijn
- Het werk moet de draak steken met het originele werk

Bijv. Pommeke: Hete avonturen

- Het werk moet een humoristische bedoeling hebben

Het begrip humor moet wel ruim opgevat worden en omvat zowel milde spot, zachte ironie, rauw sarcasme als gitzwart cynisme.

- Het werk moet rekening houden met de eerlijke gebruiken

Bijv. Het werk mag geen verwarring stichten met het oorspronkelijke werk, waardoor bijvoorbeeld het cliënteel van het oorspronkelijke werk zich bij de aankoop van het werk zou kunnen vergissen.

Bijv. Het werk mag geen onrechtmatige aantasting zijn van de eer en de goede naam van de auteur

Bijv. Pommeke: Hete avonturen

I.5.2.12. Reproducties ter bescherming en bewaring van het cultureel en wetenschappelijk patrimonium

Bibliotheken, musea en niet-commerciële archieven mogen een aantal kopieën maken van auteursrechtelijk beschermde werken die zij in hun bezit hebben, wanneer die reproducties zich opdringen om het cultureel of wetenschappelijk patrimonium te vrijwaren (art. XI.190, 12 WER).

Bijv. Een kopie maken van een werk waar maar één exemplaar van bestaat.

Bijv. Het omzetten van werken die bewaard werden op een drager die niet meer gangbaar is naar een drager die wel bruikbaar is.

I.5.2.13. Reclame voor openbare tentoonstellingen en openbare verkopen

Stel dat iemand een tentoonstelling organiseert. Hij nodigt een kunstenaar uit die zijn werken mag tentoonstellen. Als men reclame wil maken voor die tentoonstelling, is het zeer gebruikelijk dat men een aantal foto's van de tentoongestelde werken gaat opnemen in een brochure of op een website.

De auteursrechtwet laat de organisatoren van tentoonstellingen en openbare verkopen toe om reproducties en mededelingen van de tentoongestelde werken te verrichten, zonder toestemming van de auteur, maar onder strikte voorwaarden:

- het mag enkel voor de promotie van de tentoonstelling of de werken
- het mag enkel met niet-commercieel doel.

Wanneer aan deze voorwaarden voldaan wordt, staat er wel geen beperking op de soort van reproducties of de wijze waarop reclame wordt gemaakt (art. XI.190, 16).

I.5.2.14. Uitzendingen door ziekenhuizen, gevangenissen en instellingen voor jeugd- of gehandicaptenzorg

Deze met naam benoemde instellingen mogen programma's uitzenden zonder toestemming van de auteur voor zover (art. XI.190, 17 WER):

- zij geen winstoogmerk nastreven;
- de uitzendingen uitsluitend bestemd zijn voor het exclusieve gebruik van de daar verblijvende natuurlijke personen.

I.5.2.15. Uitlening door erkende bibliotheken

Erkende bibliotheken kunnen zoals eerder vermeld o.a. letterkundige werken, muziekcd's en films uitlenen zonder toestemming van de auteur (art. XI. 192).